

مهم ترین آسیب‌ها و ناامنی‌های اجتماعی در کشور

دکتر وحیده احمدی*

اشاره:

نرخ بیکاری، آمارهای جدید ازدواج و طلاق، کارتن‌خوابی، بی‌سوادی و آمار کودکانی که برای تحصیل ثبت‌نام نمی‌کنند، فروش نوزادان و کودکان، آمارهای جدید از شیوع ایدز در کشور و شرارت از جمله مهم‌ترین مسائل در حوزه ناامنی‌های اجتماعی در ماه‌های اخیر بوده‌اند. بررسی ابعاد مختلف این آسیب‌ها نشان می‌دهد رویکرد جدیدی مبتنی بر اجتناب از پنهان‌کاری، انتشار منظم آمارهای موجود، تشکیل اتاق‌های فکر و کارشناسی به صورت علمی و اصولی و نیز اختصاص بودجه لازم از جمله اقداماتی است که به منظور مواجهه با چنین ناامنی‌های اجتماعی باید در سیاست‌گذاری‌های داخلی مورد توجه قرار گیرد.

مقدمه

مشکلات اقتصادی و همچنین ظهور انقلاب انتظارات جدید به ویژه در میان نسل نو که لذت‌جویی در میان آنها نقش بسیار مهمی را ایفا می‌کند، موجب شده است که جامعه در معرض ناامنی‌های اجتماعی و روانی قرار گیرد. از این رو هر از چندگاهی انتشار آمار و ارقام مربوط به آسیب‌ها، کج‌رفتاری‌ها و ناامنی‌های موجود، کارشناسان را در حیرت فرو می‌برد و زنگ هشدار را برای مسئولان ذی‌ربط به صدا درمی‌آورد. در این نوشتار تلاش می‌شود با تأکید بر مهم‌ترین آمار مربوط به ناامنی‌ها و آسیب‌های اجتماعی که در دو ماه اخیر منتشر شده است، روند گسترش آنها در جامعه با توجه به محرک‌ها و عوامل تأثیرگذار در آن تشریح شود. نرخ بیکاری، آمارهای جدید ازدواج و طلاق، کارتن‌خوابی، بی‌سوادی و آمار کودکانی که برای تحصیل ثبت‌نام نمی‌کنند، فروش نوزادان و کودکان، آمارهای جدید از شیوع ایدز در کشور و شرارت از جمله مهم‌ترین مسائل در حوزه ناامنی‌های اجتماعی در دو ماه اخیر بوده‌اند.

بیکاری جوانان

بیکاری یکی از مسائل کنونی جامعه ایران است که در یک دهه اخیر، مشکلات بسیاری را نه تنها در حیطه اقتصادی بلکه در حوزه‌های اجتماعی نیز به وجود آورده است. اگرچه این معضل همواره در گزارش‌ها و تحلیل‌های اقتصادی مورد تأکید قرار می‌گیرد اما انتشار برخی آمار و خامت اوضاع را

رشد و توسعه جوامع از الگویی همچون رشد و تکامل انسان پیروی می‌کند. همانگونه که یک فرد در مسیر تکامل خود ممکن است با بسیاری از بیماری‌ها دست به گریبان باشد، جامعه نیز در روند تکامل و پیشرفت با آفت‌های مختلفی مواجه خواهد شد که شناخت دقیق آنها می‌تواند از شدت و گستره آنها بکاهد. اگرچه وقوع و بروز برخی آسیب‌های اجتماعی در تمام جوامع بشری امری طبیعی بوده است اما در برخی از آنها به دلایل مختلف بستر مناسب‌تری برای گسترش بیماری‌های اجتماعی وجود دارد. ایران به دلایلی از جمله سیر شتاب‌ناک گذر از جامعه سنتی، از جمله جوامعی به شمار می‌آید که آسیب‌ها و کج‌رفتاری‌ها در حد قابل تأملی در آن شیوع یافته‌اند. بی‌اعتباری برخی سنن و عرف‌هایی که در گذشته موجب می‌شد مناسبات افراد در جامعه به گونه‌ای دیگر تعریف شود و برخی خصایص جامعه کنونی همچون

بیش از پیش بازتاب می‌دهد. در دو ماه اخیر آماری مبتنی بر نرخ بیکاری جوانان استان کهگیلویه و بویراحمد منتشر شد که نگرانی تحلیل‌گران از وضعیت بیکاری جوانان را دوچندان کرد. بر اساس این آمار، ۴۸ درصد از جوانان زیر ۳۰ سال در این استان بیکار هستند.

نرخ بیکاری جوانان به تفکیک استان‌ها در تابستان ۱۳۹۴

استان‌ها	نرخ بیکاری ۱۵ سال تا ۲۹ سال	نرخ بیکاری ۱۵ تا ۲۴
آذربایجان شرقی	۲۴.۱	۲۵.۹
آذربایجان غربی	۲۷	۲۹.۴
اردبیل	۳۳.۳	۴۴.۵
اصفهان	۲۷.۴	۲۸.۱
البرز	۲۵	۳۰.۹
ایلام	۴۰.۵	۴۰
بوشهر	۱۷.۸	۱۵.۲
تهران	۲۱	۲۰.۶
چهارمحال و بختیاری	۴۰	۴۷.۷
خراسان جنوبی	۲۵.۵	۲۲.۸
خراسان رضوی	۳۰.۲	۳۹.۷
خراسان شمالی	۳۱.۸	۳۰.۸
خوزستان	۲۱.۵	۲۶.۸
زنجان	۲۵.۵	۲۹
سمنان	۱۸.۹	۱۹.۹
سیستان و بلوچستان	۲۷.۳	۳۵.۴
فارس	۲۸.۵	۲۸.۴
قزوین	۲۹.۱	۳۸
قم	۲۰.۷	۲۲.۱
کردستان	۲۲.۲	۲۸.۴
کرمانشاه	۴۷.۴	۴۵.۳
کهگیلویه و بویراحمد	۳۶.۲	۴۸.۷
گلستان	۲۳.۷	۲۸.۴
گیلان	۳۲.۷	۳۶.۸
لرستان	۴۲.۴	۴۶
مازندران	۳۷.۴	۴۶.۷
مرکزی	۲۲.۳	۲۹.۵
هرمزگان	۲۵.۴	۳۶.۱
همدان	۲۳.۳	۲۹.۳
یزد	۲۲.۵	۲۱.۳
کرمان	۲۰.۳	۲۷.۱

وضعیت بحرانی بیکاری در این استان و استان‌های دیگری همچون کرمانشاه و ایلام در حالی است که نرخ بیکاری تابستان امسال با رشد ۱,۴ درصدی در مقایسه با تابستان سال گذشته به ۱۰,۹ درصد رسید که ۸,۹ درصد به مردان و ۱۹,۹ درصد به زنان اختصاص داشته است. طبق این گزارش ۴۸,۷ درصد مردان و ۸۵,۹ درصد زنان بالاترین نرخ بیکاری در جوانان زیر ۳۰ سال را تشکیل می‌دهند. همچنین نرخ بیکاری در شهرها ۱۲,۲ درصد و روستاها ۷,۴ درصد و بیشترین نرخ بیکاری در گروه سنی ۲۰ تا ۲۴ سال با ۲۷,۸ درصد (مردان ۲۲,۸ درصد و زنان ۴۹,۳ درصد) اعلام شد. افزایش بیکاری در پاییز امسال نیز روند صعودی خود را همچنان حفظ کرد به گونه‌ای که در پاییز سال ۹۴، ۱۰,۷ درصد و نسبت به فصل مشابه در سال ۹۳، با ۲ درصد افزایش برآورد شده است.

نرخ بحرانی بیکاری در حالی است که رقم قابل‌ملاحظه‌ای از این آمار را جوانان تحصیل کرده تشکیل می‌دهند که به امید یافتن شغل‌های با منزلت و شأن اجتماعی بالا و نیز درآمدهای اقتصادی مناسب، سال‌های عمر خود را به تحصیل در مقاطع مختلف دانشگاهی سپری کرده‌اند اما با واقعیت دیگری در سطح جامعه روبه‌رو شدند. طبق یکی از گزارش‌های مرکز پژوهش‌های مجلس، نرخ بیکاری تحصیل کرده‌ها در سال ۱۴۰۰ شمسی، در وضعیت خوش‌بینانه یعنی نرخ رشد اقتصادی ۵ درصدی، به ۳۶ درصد و در وضعیت بدبینانه به ۴۸,۹ درصد خواهد رسید. این در حالی است که نیروهای متخصص فارغ‌التحصیل در دانشگاه‌ها به دلیل بحرانی بودن بازار کار، حتی از

محرك قدرتمندی در مهاجرت‌های غیردوراندیشانه این جوانان بوده است. با وجود این تلاش برای سامان دادن وضعیت اقتصادی جوانان و گسترش رفاه در جامعه یکی از گام‌های اساسی در توقف خروج سرمایه‌های کشور تلقی می‌شود، امری که جوانان در سال‌های اخیر با شیوه‌های مختلف آن را مطالبه کرده‌اند.

طلاق و زندگی‌های سست‌بنیاد

در حال حاضر جامعه در مقابل روند فزاینده طلاق، به عنوان یک آسیب مهم اجتماعی قرار گرفته است. این در حالی است که رئیس سازمان ثبت احوال کشور در دی‌ماه اعلام کرد که از ابتدای سال تاکنون ۵۲۰ هزار و ۲۴۰ مورد ازدواج با ۳,۴ درصد کاهش نسبت به سال گذشته در کشور به ثبت رسیده است. آمار ازدواج با احتساب دی‌ماه به گفته مدیر کل دفتر اطلاعات و آمار جمعیت سازمان ثبت احوال کشور به ۵۷۱ هزار و ۸۲۲ مورد رسیده است که استان‌های اردبیل، چهارمحال و بختیاری و خراسان جنوبی دارای بیشترین میزان ثبت ازدواج و استان‌های البرز، تهران و سمنان دارای کمترین میزان ثبت ازدواج بودند. روند نزولی ازدواج در کشور در حالی است که آمار طلاق و جدایی همسران به صورت قابل تأملی روند صعودی خود را طی می‌کند.

در شش‌ماهه نخست سال ۱۳۹۴، حدود ۸۰ هزار مورد طلاق به ثبت رسید، که نشان می‌دهد به طور متوسط از هر ۱۰۰ ازدواج حدود ۲۳ مورد به طلاق انجامیده است. در جدول ذیل، سازمان ثبت احوال کشور، نسبت ازدواج به طلاق را در نه ماه نخست سال ۹۴ در استان‌های کشور، ۴,۳ برآورد کرده است، یعنی در مقابل هر ۴,۳ ازدواج ثبت‌شده، یک طلاق به ثبت رسیده است. در دی‌ماه آمار طلاق در کشور ۱۲۲ هزار و ۳۴۰ واقعه گزارش شد که نسبت به سال گذشته ۴,۲ درصد افزایش داشته است. این آمار تا پایان دی‌ماه، ۱۳۴ هزار و ۳۰۵ مورد اعلام شد، یعنی در مقابل هر ۱۰۰ ازدواج، ۲۳,۵ درصد طلاق ثبت شده است. به نظر می‌رسد برخی تمهیدات قانونی همچون تطویل روند طلاق‌های توافقی که در حال حاضر در مدت کمتر از دو ماه به وقوع می‌پیوندد، برای جلوگیری از طلاق‌های عجولانه و ناشی از خشم، از جمله مواردی است که برای کند نمودن این روند در کنار آموزش‌های فرهنگی به زوجین باید مورد توجه مسئولان قرار گیرد.

انتظارات خود مبنی بر یافتن شغل مناسب و متناسب با وضعیت تحصیلی خود عقب‌نشینی کرده و جویای مشاغل رده پایین نیز هستند و حتی بسیاری از آنها برای گذران زندگی به کارهای یدی نیز روی آورده‌اند. شرایطی که به دلیل نبود اقناع شغلی، درآمد مناسب و شأن کاری مورد انتظار؛ سرخوردگی، بروز اختلالات روانی و افسردگی، اعتیاد و ناامیدی از مشارکت‌های سیاسی را در میان جامعه به صورت قابل ملاحظه‌ای افزایش خواهد داد. علاوه بر این یکی از پیامدهای قابل تأمل بیکاری و نبود اشتغال برای جوانان در تلاش آنها برای مهاجرت از کشور نمود یافته است. اگرچه گفته می‌شود تا قبل از بر روی کار آمدن دولت جدید، تحصیل‌کردگان مهاجران اصلی کشور را تشکیل می‌دادند (روزی ۵ تحصیل کرده)، طی دو سال اخیر جمعیت روبه افزایشی از ایرانیان که الزاماً تحصیل کرده نیستند، متقاضی عبور از مرزهای اروپا شده و به سیل مهاجران سوری، عراقی و افغانی پیوسته‌اند. جامعه‌شناسان در تحلیل این مسئله که چرا جوانان ایرانی که در یک کشور امن زندگی می‌کنند، همچون یک جوان سوری که کشورش در ناامنی مطلق به سر می‌برد، حاضر به تحمل هزینه و دشواری‌های غیرقابل جبران این مسیر شده و به جلالی وطن تن می‌دهد، بیکاری، رکود تورمی موجود در اقتصاد کشور و نیز نبود شادی در میان مردم را عنوان کرده‌اند. به نظر می‌رسد جدا از این دلایل، تبلیغات مبتنی بر رفاه بالا در کشورهای خارجی و دسترسی به امکانات و خوشبختی‌هایی که برخلاف انتظار آنان، بیش از آنکه برای مهاجران عملی شود برای مردم خود این کشورها قابل دسترسی است،

ازدواج و طلاق ثبت شده در نه ماهه سال ۱۳۹۴ و نسبت ازدواج به طلاق

استان	ازدواج	طلاق	نسبت ازدواج به طلاق
کل کشور	۵۲۰۲۴۰	۱۲۲۳۴۰	۴.۳
آذربایجان شرقی	۲۶۹۴۴	۶۰۹۲	۴.۴
آذربایجان غربی	۲۴۶۸۰	۴۷۷۸۰	۵.۱
اردبیل	۱۱۶۴۰	۲۰۷۸	۵.۶
اصفهان	۲۹۷۰۹	۷۶۴۰	۳.۹
البرز	۱۲۷۴۰	۴۱۳۲	۳.۱
ایلام	۴۴۳۲	۵۵۲	۸.۰
بوشهر	۶۰۵۶	۱۴۰۳	۴.۲
تهران	۶۶۵۴۶	۲۳۴۱۸	۲.۸
چهارمحال و بختیاری	۷۸۷۲	۹۴۶	۸.۲
خراسان جنوبی	۵۸۸۳	۷۹۲	۷.۴
خراسان رضوی	۴۴۰۶۵	۱۲۳۰۶	۳.۶
خراسان شمالی	۷۲۸۵	۱۲۸۸	۵.۷
خوزستان	۳۶۴۵۷	۶۰۸۶	۶.۰
زنجان	۸۴۵۲	۱۷۵۲	۴.۸
سمنان	۳۳۷۳	۷۲۹	۴.۶
سیستان و بلوچستان	۱۶۸۵۴	۱۳۸۱	۱۲.۲
فارس	۳۲۸۲۲	۶۱۷۰	۵.۳
قزوین	۷۵۷۸	۱۹۳۷	۳.۹
قم	۸۰۶۷	۲۲۷۳	۲.۵
کردستان	۱۲۲۰۷	۲۹۳۴	۴.۲
کرمان	۱۹۹۲۱	۳۷۳۱	۵.۲
کرماتشاه	۱۵۶۷۷	۳۸۴۲	۴.۱
کهکلیوبه و بویراحمد	۵۷۱۳	۱۰۹۴	۵.۲
گلستان	۱۳۵۳۷	۲۴۷۰	۵.۵
گیلان	۱۶۳۰۹	۵۱۸۲	۳.۱
لرستان	۱۴۵۷۸	۲۵۷۳	۵.۷
مازندران	۲۰۲۸۳	۵۸۱۷	۳.۵
مرکزی	۸۸۹۷	۲۵۰۳	۳.۶
هرمزگان	۱۱۲۵۰	۲۳۶۴	۴.۸
همدان	۱۳۵۶۷	۳۰۲۱	۴.۵
یزد	۶۹۱۶	۱۰۶۴	۶.۵

آن، ضرورت مواجهه اصولی و کارشناسانه با آن بیش از پیش خود را نشان داده است. اگرچه آمار مربوط به این معضل اجتماعی بارها به صورت رسمی و غیر رسمی منتشر شده است (رسمی در حدود ۱,۵ میلیون نفر و غیررسمی بیش از ۳ میلیون نفر)، اما تعداد واقعی معتادان در کشور همچنان با تردید همراه است. این در حالی است که به گفته معاون کاهش تقاضا و مشارکت‌های مردمی ستاد مبارزه با مواد مخدر، جمع‌آوری آمار دقیق و درست از مصرف‌کنندگان مواد مخدر در کشور، گامی اساسی برای کاهش اعتیاد در جامعه است. در این میان آمار رو به افزایش مصرف‌کنندگان مواد محرک یا مواد مخدر صنعتی همچون شیشه، به یکی از ابعاد نگران‌کننده مسئله اعتیاد در کشور تبدیل شده است. میانگین قیمت شیشه در سال ۹۳، کیلویی ۱۸ میلیون و ۹۰۰ هزار تومان بوده که در سال ۹۴ به کیلویی ۵۸ میلیون و ۷۰۰ هزار تومان رسیده است. روندی که اگرچه توانسته است تا حدودی موجب کاهش تعداد معتادان به شیشه شود (آمارهای قدیمی، تعداد معتادان شیشه در کشور را ۳۰۰ هزار نفر اعلام کرده است) اما مسئله بغرنج دیگری را مبتنی بر گرایش به الگوهای مصرف پرخطر، دامن زده است. بر این اساس اگر معتادان به شیشه، به مخدرهایی همچون هروئین و تریاک گرایش پیدا کنند، درمان آنها به دلیل تمرکز متخصصان اعتیاد در کشور بر مخدرها، تسهیل خواهد شد اما در صورتی که مصرف‌کننده‌ها به سمت تزریق هروئین گرایش پیدا کنند، تبعات منفی همچون گسترش بیماری ایدز و نیز تعدد معتادان پرخطر افزایش پیدا خواهد کرد. به گفته

مصرف مواد دخانی و مخدر و پیامدهای آن
اعتیاد یکی دیگر از مشکلات فراروی جامعه ایرانی است که با افزایش آمار معتادان و مصرف‌کنندگان و همچنین پیامدهای مخرب

تولید می‌شود به گونه‌ای که حدود ۴۰ درصد از سهم بازار سیگار ایران توسط قاچاق و ۱۵ درصد توسط واردات تأمین می‌شود. بدین ترتیب سهم سیگارهای خارجی در بازار ایران بیش از ۵۰ درصد برآورد شده است. آمارهای مصرف بالای دخانیات در کشور در حالی است که بر اساس بررسی‌ها، آسیب‌پذیری کودکانی که در خانواده‌های سیگاری رشد می‌کنند، بیش از سایرین خواهد بود.

کودکان محروم از تحصیل

سواد و آموزش در دنیای کنونی یکی از اساسی‌ترین و ابتدایی‌ترین حقوق اساسی افراد به شمار می‌رود. ارتقای توانایی دفاع از حقوق خود شاید مهم‌ترین پیامد این حق اساسی بشر باشد. علاوه بر این کارآمدی بیشتر، افزایش سطح آگاهی در جامعه و بالطبع تصمیم‌گیری‌های سازنده و پیشرفت فرهنگ سیاسی و اجتماعی از جمله نتایجی است که در سطح جمعی لزوم آموزش و علم‌آموزی را ضروری ساخته است. از این رو برخلاف جامعه سنتی که سوادآموزی را امری غیرلازم می‌دانست، الزامات جامعه نوین، اهمیت سواد را با شدت بیشتری مود توجه قرار داده است. با این حال نمودهای جامعه مدرن در ایران در دوره قبل از انقلاب نیز نتوانست به رسوم جوامع سنتی نفوذ کند و بسیاری از مردم به ویژه زنان از این حق اساسی محروم ماندند. با انقلاب اسلامی، مسئله سوادآموزی به یکی از الزامات نظام جمهوری اسلامی ایران در آمد به گونه‌ای که به صورت فراگیر برای ترویج آن در مناطق مختلف اقدام شد. طبق آخرین آماری که در مورد نرخ بی‌سوادی در اردیبهشت‌ماه در کشور منتشر شد، کمتر از ۷ درصد یعنی در حدود ۳ و نیم میلیون نفر در کشور همچنان بی‌سواد هستند که نسبت به آمار ۵۲ درصدی بی‌سوادان در سال ۵۸، پیشرفت قابل ملاحظه‌ای حاصل شده است. با وجود این در حال حاضر کشور با ابعاد دیگری از این مسئله مبتنی بر بازماندگی کودکان از تحصیل روبه‌رو شده است که در صورت عدم رسیدگی پیامدهای مهمی را بر جای خواهد گذاشت. بر اساس گزارش سال ۹۰ مرکز پژوهش‌های مجلس، بیش از سه میلیون و ۵۰۰ هزار کودک بین ۱۶ تا ۱۷ سال در کشور از تحصیل بازمانده‌اند که یا هرگز به مدرسه نرفته‌اند یا در طول سال‌های تحصیلی به دلایل مختلف از تحصیل بازمانده‌اند. در این آمار کودکان و نوجوانانی که در سال‌های قبل از ۱۳۸۵ به دلایل مختلف، محروم از آموزش بوده‌اند، احتساب نشده است.

سخنگوی وزارت بهداشت تا کنون ۳۰ هزار و ۱۸۳ نفر حامل ویروس اچ‌آی‌وی در کشور شناسایی شده که از این میان ۷ هزار و ۳۷۸ نفر فوت شده‌اند و در حال حاضر ۹ هزار و ۳۹۴ نفر در مرحله بالینی و تحت درمان هستند. علاوه بر این معاون رئیس‌جمهور در امور زنان و خانواده در ماه گذشته، عامل ۵۵ درصد از طلاق‌ها در جامعه ایران را اعتیاد دانست. این در حالی است که بررسی‌های میدانی که در آبان‌ماه مورد تأکید سخنگوی ستاد مبارزه با مواد مخدر قرار گرفت، هروئین تزریقی و شیشه تزریقی را از جمله الگوهای مصرف مورد مطالبه معتمدان دانسته است.

مصرف سیگار و قلیان در میان نوجوانان، یکی دیگر از مواردی است که در سال‌های اخیر نمودی آشکار داشته به گونه‌ای که کارشناسان و مسئولان بارها در مورد آن هشدار داده‌اند. در گزارش اخیری که در این رابطه در بهمن‌ماه منتشر شد، معاون وزارت بهداشت، آمار مصرف قلیان و سیگار را میان دانش‌آموزان تهرانی به ترتیب ۵۱٫۲ و ۳۱ درصد اعلام کرد. وی همچنین تأکید کرد که ۹۰ درصد کسانی که معتاد به سیگار هستند، مصرف آن را از سنین کمتر از ۱۸ سال شروع کرده‌اند. این در حالی است که سن مصرف سیگار در میان دختران ایرانی نیز به ۱۳ سال رسیده، به گونه‌ای که اختلاف آن با سن مصرف پسران فقط یک‌سال بیشتر است. با وجود این مدیرعامل شرکت دخانیات ایران در بهمن‌ماه بر این مسئله تأکید کرد که نیمی از بازار سیگار ایران در اختیار شرکت‌های خارجی بوده و تنها ۱۲ درصد از مصرف سیگار در کشور، توسط شرکت دخانیات

این در حالی است که به باور برخی مسئولان این رقم هم‌اکنون به مرز ۴ میلیون نفر رسیده است. مهاجران غیرقانونی، کودکانی که نتیجه رابطه نامشروع بوده و شناسنامه ندارند و کودکان کار از جمله مهم‌ترین گروه‌هایی هستند که از تحصیل بازمانده‌اند. در این میان آموزش و پرورش نیز کودکانی را که به دلایل مختلف از جمله شرایط دشوار مالی و بی‌توجهی والدین در سن ۹ سالگی به مدرسه مراجعه کرده باشند و بیشتر آنها کودکان کار هستند، ثبت‌نام نمی‌کند. بدین ترتیب این گروه نیز مانند گروه‌های دیگر بازمانده از تحصیل می‌شوند. این در حالی است که لزوم توجه به وضعیت این کودکان برای نهادهای مربوطه از جمله آموزش و پرورش باید در اولویت قرار داشته باشد. به ویژه آنکه محرومیت از آموزش و تحصیل در دوره کنونی هزینه‌های بسیار بالاتری نسبت به جوامع سنتی گذشته دارد. طردشدگی از جامعه، ناتوانی از احقاق حقوق اولیه، محرومیت از داشتن شغل مناسب، ناآگاهی سیاسی و اجتماعی از جمله مهم‌ترین پیامدهایی است که موجب محرومیت این افراد در برخورداری از یک زندگی سالم می‌شود.

خرید و فروش نوزادان و کودکان

انتشار اخبار خرید و فروش نوزادان در چند ماه اخیر را باید نشانه‌ای از روند رو به گسترش آسیب‌ها و جرائم مربوط به کودکان در کشور دانست. اگرچه این اقدام در سال‌های گذشته نیز در سطح محدود انجام گرفته است، اما هدفی که در حال حاضر این عمل را به عنوان یک تجارت پردرآمد در سطح گسترده موجب شده، بسیار متفاوت از گذشته است. در حالی که پیش از این خانواده‌های نابارور از این شیوه برای در اختیار گرفتن نوزاد به عنوان فرزند خود استفاده می‌کردند، اما هدف اصلی در بسیاری از معاملات کنونی نوزادان، سوءاستفاده از آنها در کارهایی همچون گدایی و تکدی‌گری است. از این رو اگرچه فروش نوزادان در گذشته نیز به دلیل فقر خانواده‌ها ممکن بود که روی دهد اما ماجرای که امروز در حال وقوع است، بسیار متفاوت از آن و با اهداف دیگری در جریان است. در این باره رئیس کمیسیون اجتماعی شورای شهر تهران نسبت به افزایش فروش نوزادان در دو ماه نخست پاییز سال گذشته به شدت هشدار داد. وی دلیل عمده افزایش آمار خرید و فروش کودکان و نوزادان خیابانی را که به گفته این مقام مسئول اکثر این نوزادان متولدشده، مبتلا به اچ‌آی‌وی هستند، انباشت این

مشکل در طول سال‌های قبل عنوان کرد و اعتیاد، کارتن‌خوابی مادران و نیز ورود دختران فراری به تهران و باردارشدن آنها را از جمله مهم‌ترین عوامل دخیل در این معاملات غیر اخلاقی دانست. فرمانده نیروی انتظامی تهران بزرگ نیز یکی از راه کارهای اصلی برای مسئله خرید و فروش نوزادان را تلاش برای بهبود وضعیت زنان آسیب‌دیده دانسته است. این در حالی است که طبق آمارهای رسمی، در حال حاضر بیش از ۱۵۰۰ زن معتاد متهاجر در تهران وجود دارد در حالی که ۴ سال پیش، تعداد این زنان به یکصد تن می‌رسید.

همچنین عملکرد سازمان بهزیستی مبنی بر سخت‌گیری‌های غیرلازم در واگذاری کودکان و نوزادان به خانواده‌های متقاضی یکی دیگر از دلایل مهم خرید و فروش نوزادان در اطراف بیمارستان‌های تهران با حداقل قیمت ۱۰۰ تا ۲۰۰ هزار تومان، اعلام شده است. بر اساس آمار عملکرد سازمان بهزیستی تقریباً سالانه بین ۸۰۰ تا ۱۰۰۰ کودک به فرزندی سپرده می‌شوند. این در حالی است که تقاضا برای دریافت کودک به مراتب بیش از تعداد کودکان قابل واگذاری به خانواده‌هاست. علاوه بر این فرآیند اجرایی فرزندخواندگی مستلزم هماهنگی‌های بین بخش سازمان بهزیستی، اداره سرپرستی قوه قضائیه، نیروی انتظامی، مراکز درمان ناباروری و سازمان پزشکی قانونی و ... است که در کنار فهرست طولانی انتظار برای دریافت کودک، فرآیند فرزندپذیری را برای متقاضیان فرزندخواندگی به طور طبیعی طولانی و زمان‌بر می‌سازد. اگرچه این روند در نقاط دیگر دنیا نیز به همین شیوه

اماکن عمومی همچون مترو که آخرین مورد آن در چند روز اخیر در متروی شوش به وقوع پیوست، نه تنها نگاه واقع‌بینانه و جدی‌تر نسبت به این مسئله بلکه لزوم انجام تمهیدات لازم برای مقابله با این آسیب اجتماعی از جوانب مختلف را هشدار می‌دهد.

علاوه بر اینکه افزایش روند خودکشی در جامعه بسیار قابل تأمل است، موضوع مهمی که به صورت بی‌سابقه‌ای در سال جاری در کشور به وقوع پیوست، خودکشی ۱۳ دانش‌آموز زیر ۱۸ سال در شهرهای مختلف کشور بود که آخرین مورد آن، بهمن‌ماه در کرمانشاه روی داد و پسر بچه‌ای در مقطع هشتم ابتدایی خود را در دستشویی مدرسه حلق‌آویز کرد. در این خودکشی‌ها که ۴ مورد در تهران، ۲ مورد در یزد، ۲ مورد در آذربایجان غربی و مابقی در استان‌های لرستان، مازندران، خراسان جنوبی و شمالی به وقوع پیوست، ۹ نفر خود را حلق‌آویز کردند، ۳ نفر از ساختمان خانه و پل عابریاده پریدند و ۱ نفر با سلاح گرم، به زندگی خود پایان دادند. در این میان توجه به این نکته حائز اهمیت است که این آمار تنها خودکشی‌های منجر به مرگ را در برداشته و خودکشی‌های ناموفق در آنها لحاظ نشده است. نتایج یک مطالعه با عنوان «بررسی موارد اقدام به خودکشی در کودکان بستری در بخش اطفال بیمارستان لقمان حکیم» نشان می‌دهد از میان ۱۷۶ کودک هشت تا ۱۳ سال که به دلیل مسمومیت در سال‌های ۱۳۸۱ تا ۱۳۸۳ در بیمارستان لقمان حکیم بستری شده بودند، اقدام به خودکشی ۱۱۱ مورد آنها تأیید شده است. این بررسی نشان می‌دهد که وضعیت خودکشی کودکان و نوجوانان در کشور مربوط به سال گذشته نبوده و از سال‌های قبل، رویدادهای هشدارآمیز مشابه در حد قابل ملاحظه‌ای وجود داشته است. از این‌رو تلاش برای پیشگیری از چنین رویدادهایی یکی از مهم‌ترین اقداماتی است که باید از سوی مسئولان در دستور کار قرار داده شده و برنامه‌ریزی‌های لازم برای مقابله با آن در محیط خانواده و مدرسه انجام شود. شناسایی دانش‌آموزانی که سابقه شکست تحصیلی و مشکلات رفتاری و روانی دارند و یا در خانواده‌های پرخطر و محیط‌های مخاطره‌آمیز سکونت می‌کنند و تلاش برای توانمندسازی و پیوند عاطفی این گونه افراد با مسئولان مدرسه همچون معلم ورزش و یا معلمان دروس مذهبی و پرورشی

اعمال می‌شود اما تلاش برای اصلاح برخی مراحل به منظور تسهیل واگذاری کودک، می‌تواند خانواده‌های نابارور را از اقدام به شیوه‌های غیرقانونی بازدارد. ضمن اینکه رسانه‌ای کردن و آگاهی‌بخشی تبعات حقوقی خرید و فروش نوزادان در سطح جامعه، شدت برخورد قانونی با دلالان و واسطه‌گرها و نظارت بیشتر به ویژه در بیمارستان‌های دولتی و بزرگ که زایشگاه دارند، از جمله اقداماتی است که می‌توان در مقابل این آسیب اجتماعی در دستور کار قرار داد.

خودکشی دانش‌آموزان

خودکشی یکی از کج‌رفتاری‌های اجتماعی است که به دلایل مختلف از جمله ضعف شخصیتی، احساس ناامیدی شدید از مشکلات خانوادگی همچون نزاع‌های خانوادگی و فقر، سرخوردگی، افسردگی و اختلالات روانی بروز می‌یابد. آخرین آمار مربوط به خودکشی در ایران مربوط به سال ۹۲ است که پزشکی قانونی ۱۱ درصد افزایش را نسبت به سال ۹۱ مورد تأکید قرار داد. این در حالی است که به گفته رئیس انجمن مددکاری اجتماعی ایران، خودکشی به ازای ۴٫۹ نفر در صد هزار نفر در سال ۸۹ به ۵٫۳ نفر در صد هزار نفر در سال ۹۲ رسیده که برای کشور رقم بالایی محسوب می‌شود. به ویژه آنکه طبق آمار غیررسمی وقوع ۷۲۰ مورد خودکشی ناموفق در سال ۹۳، در کشور محتمل است. اگرچه آماری در مورد خودکشی در سال ۹۴ موجود نیست اما اخبار خودکشی‌های به وقوع پیوسته در

از جمله برنامه‌ریزی‌هایی است که می‌تواند بروز رویدادهای این‌چنینی را کاهش دهد.

شرارت

یکی از نمودهای ناامنی اجتماعی در کشور، تلاش برخی افراد برای نشان دادن شرارت، زورنمایی، ایجاد رعب و وحشت در میان مردم و تجاوز به حریم خصوصی دیگران است. از این رو نیروی انتظامی در شهریور ماه اعلام کرد که مرحله پنجم طرح مبارزه با اراذل و اوباش را با دستگیری ۱۲۷ فرد شرور و هنجارشکن در محلات مختلف آغاز کرده است. اخبار منتشر شده در ماه‌های اخیر مبتنی بر دستگیری این افراد در مناطق مختلف تهران، نشان داد که پلیس برنامه منسجمی برای مواجهه با این افراد در پیش گرفته است. با این حال شرارت این گروه‌ها در ماه‌های اخیر به شبکه‌های مجازی نیز کشیده شد و اشرار برخی استان‌های کشور از جمله مازندران و گلستان این فضا را مکان مناسبی برای زورنمایی‌های خود قرار دادند. این در حالی بود که دستگیری به موقع آنها از سوی پلیس و پخش آن در شبکه‌های اجتماعی نه تنها اخطار و هشدار جدی برای افراد شرور در استان‌های مختلف و از جمله پایتخت بود، بلکه اعتماد مردم به نیروی انتظامی به عنوان حافظ امنیت اجتماعی را دوچندان نمود. با این حال برخی عملیات‌های پلیس که در مقابل خلاف‌کاران انجام شد، با نتایج پیچیده‌تری مواجه شد. بر این مبنا برخورد پلیس با یک جوان ۲۰ ساله دزفولی که به دلیل برخی رسوم اشتباه محلی همچون تیراندازی در مراسم عروسی، تحت تعقیب پلیس بود و مواجهه مسلحانه وی با پلیس به مرگ وی انجامید، موجب حمله افرادی به کلانتری شهر امام و آسیب رساندن به بیت‌المال شد که در حال حاضر برخی از آنها دستگیر و برخی دیگر تحت پیگرد قضائی و انتظامی قرار دارند. اگرچه مقابله مسلحانه با پلیس جزء جرائم امنیتی کشور به شمار می‌رود و رویدادهای این‌چنینی یکی از نتایج ناخواسته اقدامات حافظان امنیت اجتماعی است، اما به نظر می‌رسد با توجه به اینکه اعتماد میان مردم با نیروی انتظامی یکی از مهم‌ترین سرمایه‌های نظام و انقلاب است، باید در مقابل موارد مشابه هوشیارانه‌تر عمل کرد؛ مسئله‌ای که همواره مورد تأکید مسئولان ارشد نیروی انتظامی بوده و در عملکرد موفق آنها در رویدادهای مختلف امنیتی به روشنی بازتاب پیدا کرده است.

نتیجه‌گیری

وضعیت جامعه ایران و روندهای ناخواسته‌ای که کشور در مسیر نوسازی، مدرنیته و گذر از جامعه سنتی، ناگزیر از آن است، موجب شده که آسیب‌ها و ناامنی‌های اجتماعی گسترده‌تر و وسیع‌تری را نسبت به قبل به خود اختصاص دهند. ضمن اینکه با مرور زمان این آسیب‌ها، ابعاد جدیدی به خود می‌گیرد. از این رو به نظر می‌رسد برای مدیریت آسیب‌هایی که در حال حاضر جامعه با آن مواجه شده است، باید رویکردی جدید مبتنی بر اجتناب از پنهان‌کاری آسیب‌ها، انتشار منظم آمارهای موجود، تشکیل اتاق‌های فکر و کارشناسی به صورت علمی و اصولی و نیز اختصاص بودجه لازم را در دستور کار قرار داد. در این میان توجه به این نکته بسیار ضروری است که جامعه ایران جامعه‌ای اسلامی و دینی است که وجود برخی از آسیب‌ها در آن همچون تجاوز به کودکان کار یا نوزاد فروشی برای مقاصد غیراخلاقی به هیچ وجه پذیرفته شده نیست. تأکید همیشگی مقام معظم رهبری مبنی بر اینکه باید مقابل آسیب‌ها و ناامنی‌های روانی و اجتماعی ایستاد و به بهانه قبح اخلاقی در جامعه آنها را پنهان نکرد و بلکه برای هوشیاری مردم نسبت به آنها برنامه‌ریزی کرد، نشان می‌دهد که برخی ناامنی‌ها نه تنها به عنوان ضد‌هنجار امنیت اجتماعی را به زیر سوال می‌برد بلکه به دلیل اهمیت و جایگاه مبانی اخلاقی و اسلامی، وجود حداقلی آنها نیز در جامعه با هزینه‌های بسیاری همراه است.

